

מושג

הון אנושי

הגדרה

הון אנושי הוא מכלול הידע, הכישורים, היכולות והתכונות המאפשרות לאדם להשיג רווחה אישית, חברתית וכלכלית. הגדרה זו כוללת איכויות טבעיות (גיל, מגדר ומצב בריאותי) ויכולות נלמדות (חינוך והכשרה) אשר אפשר לתרגם לרווחה.¹

הקשר

בהקשר של תכנון מדיניות כלכלית-חברתית, הון אנושי קשור לנושאים הבאים:

- **צמיחה** – הון אנושי הוא משאב הצמיחה המרכזי בכלכלות מפותחות העניות במשאבי טבע.²
- **תחרותיות לאומית** – הון אנושי איכותי ורלוונטי לתנאי השוק הגלובלי הוא תנאי לגידול בפרייוו, אשר מהווה בסיס לתחרותיות לאומית.
- **איכות חיים** – איכות החיים של הפרט מושפעת מרווחה חומרית וביטחון תעסוקתי.³ יכולתו של אדם להבטיח את רווחתו תלויה בביקוש ליכולותיו וכישוריו בשוק העבודה.
- **עוני** – בארץ ובעולם קיים מתאם ברור בין עוני לבין היעדר השכלה.⁴ יתרה מכך, הצמיחה בישראל היא "מוטת השכלה", כלומר השכלה מהווה מעין קו פרשת מים המפריד בין אלה שמצבם משתפר עם צמיחת המשק, לבין אלה שמצבם היחסי מתדרדר.⁵
- **חוסן כלכלי** – הון אנושי הממומש בשוק העבודה תורם ליכולתו של הפרט לחיות ברווחה, לשפר את מצבו, ולהתמודד עם זעזועים אישיים, משפחתיים או תעסוקתיים לא צפויים.

גורמים המשפיעים על הון אנושי

רווחתו של הפרט מושפעת מאיכות ההון האנושי המוצע, ומהביקוש להון זה בשוק העבודה.

היצע ההון האנושי של אדם מושפע מ:

- **תכונות אישיות** – היכולת לתרגם הון אנושי לרווחה מושפעת מאיכות החינוך, המרחק הגיאוגרפי משוק העבודה, גיל, מין, ומחויבויות משפחתיות.⁶

1 ההגדרה לקוחה מה-OECD, [The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital](#), 2001.

2 המושג הון אנושי הוזכר לראשונה על ידי פיגו, ופותח מאוחר יותר על ידי בקר ושולץ, שהשתמשו בו לתאר את הערך הכלכלי של כישורים ויכולות אישיות. הגדרת ה-OECD המתמייחסת למושג רחב יותר של יכולות אישיות ורווחה נמצאת מתאימה יותר לשימוש בתכנון מדיניות. עוד על הדיון במושג ראה:

Becker, GS. **Human capital**. New York: Columbia University Press, 1964.

Shultz, T. **The Economic Value of Education**, New York: Columbia University Press, 1963.

Pigou, A. **A Study in Public Finance**, Macmillan: London, 1928. p. 29

3 למידע נוסף על החשיבות של הון אנושי בצמיחה כלכלית בישראל, ר' המועצה הלאומית לכלכלה, [אגידה כלכלית חברתית לישראל 2008-2010](#). 2007. כמו כן ר' דן בן-דוד. [עת להתעשת: תוכנית עבודה לעידן חדש בישראל](#). 2005.

4 על פי מדד איכות החיים של האקונומיסט, רווחה חומרית וביטחון תעסוקתי מהווים שניים מבין תשעת המרכיבים המסבירים את ההבדלים באיכות חיים במדינות שונות.

5 ר' רוני פריש, [התשואה להשכלה – הקשר הסיבתי בין השכלה לשכר](#). בנק ישראל, 2007. כמו כן, ר':

A. B. Krueger and M. Lindahl, [Education and Growth: Why and for Whom?](#) *Journal of Economic Literature*, Vol. XXXIX (December 2001) pp. 1101-1136.

6 דו"ח בנק ישראל לשנת 2006, [פרק ח': סוגיות במדיניות רווחה](#), עמ' 285.

למידע נוסף על בנושא הרלוונטי למקרה הישראלי, ר' [ההתפתחות החברתית-כלכלית: הצגה מאוירת](#). מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל. 2006.

- **השתתפות במשק** – ערך ההון האנושי של הפרט תלוי במידת הרצון, הנכונות והיכולת להשתמש ולפתח אותו בשוק העבודה.
- **שינויים לאורך זמן** – ניתן לטפח הון אנושי על ידי השקעה בחינוך ובהכשרות. באופן דומה, בעיות בריאות, זקנה וחוסר שימוש עשויים להביא לפגיעה בהון אנושי.
הביקוש⁷ להון אנושי מושפע מ:
- **כלכלה מקומית** – מגזר השירותים והמגזר הציבורי הם שחקנים מרכזיים וקבועים בשוק העבודה המקומי. הביקוש לעובדים במגזרים אלה מושפע מגודלם ורמת הפריץ בהם.
- **תחרויות גלובליות** – הרכב המגזר התעשייתי ורמת הביקוש להון אנושי במשק מושפעים ממעמדה של הכלכלה הישראלית ויתרונותיה היחסיים בשוק העולמי.⁸
- **מדיניות ממשלתית** – מדיניות סחר, סובסידיות ממשלתיות רגולציה ומיסוי יוצרים תמריצים חיוביים ושליליים לתעסוקה בענפי משק שונים.

מדידה

יכולתו של פרט לתרגם את ההון האנושי שלו לרווחה מושפעת ממשתנים קשים למדידה, כגון קשרים חברתיים ותכונות אופי. רוב המחקר בתחום מתמקד באינדיקטורים המודדים את **כמות**,⁹ **איכות**,¹⁰ ו**רלוונטיות**¹¹ החינוך. הנתונים זמינים במאגרי נתונים סטטיסטיים שונים.¹²

סוף.

⁷ קיימת הנחה סמויה כי הביקוש תלוי בערך בלבד. ניתן למקם את רוב הכלכלות על ציר הנע בין מריטוקרטיה לנפוטיזם. התרומה היחסית של יקשרים פוליטיים ו-יכולת משתנה בהתאם למיקומה של הכלכלה המדוברת על ציר זה. ר':

Transparency International's [Global Corruption Report 2007](#).

⁸ השתלבות ישראל בשוק העבודה העולמי הגביר את הביקוש לעובדים מיומנים והקטין את הביקוש לעובדים לא מיומנים. בנק ישראל מתעד את השינוי בתרומה היחסית של מגזרים שונים בכלכלה הישראלית על התל"ג ועל הגידול בתעסוקה לאורך זמן. ר': דו"ח בנק ישראל 2006 **פרק ה': שוק התעסוקה**, לוח ה-8, עמ' 193.

⁹ מדדים לכמות כוללים מספר שנות לימוד, שיעור אנלפבתיות, שיעורי הרשמה ונשירה ממוסדות לימודיים. ר':

Stroombergen, A. et al. [Review of the Statistical Measurement of Human Capital](#), Statistics New Zealand, 2002.

כמו כן, לאחר סקירה של הספרות המרכזית בתחום ההון האנושי, ארגון ה-OECD מצא כי במרבית המקרים השכלה מהווה אינדיקטור להון אנושי. ר':

OECD, [The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital](#), Appendix D, 2001.

¹⁰ מדדים לאיכות כוללים: היחס מספר תלמידים למורה בכיתה, גודל הכיתה, משכורת המורה, מימון לתלמיד, אורך שנת הלימודים, כישורי המורה, וציוני בחינות. ר': שם.

¹¹ מדדים לרלוונטיות כוללים את סוג מוסד הלימודים האחרון וגובה ההכנסה. שם.

¹² למידע על האיחוד האירופי ר': [Eurostat](#). למידע על מדינות ה-OECD ר': [OECD's Statistics Portal](#). למידע על ישראל ר': [הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה](#).